

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES RA
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY AND ETHNOGRAPHY

PROCEEDINGS OF THE INSTITUTE
OF ARCHAEOLOGY AND ETHNOGRAPHY

2

Н А В И Т У С
STUDIES IN ANTHROPOLOGY
AND ARCHAEOLOGY

2

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
ИНСТИТУТ АРХЕОЛОГИИ И ЭТНОГРАФИИ

ТРУДЫ ИНСТИТУТА
АРХЕОЛОГИИ И ЭТНОГРАФИИ
2

Н А В И Т У С
АНТРОПОЛОГИЧЕСКИЕ И АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ
2

«GITUTYUN» PUBLISHING HOUSE
YEREVAN 2017

ИЗДАТЕЛЬСТВО «ГИТУТЮН»
ЕРЕВАН 2017

ՀՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍԻՏՈՒՏ

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ
ԻՆՍԻՏՈՒՏԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

2

Հ Ա Բ Ի Տ Ո Ւ

ՄԱՐԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՀՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

2

ԵՐԵՎԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ «ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
2017

ՀՏ 902/904
ԳՄ 63.4
Հ 125

Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Խմբագրական խորհուրդ.

Պավել Ավետիսյան (գլխավոր խմբագիր), Լևոն Աբրահամյան,
Գրեգորի Արեցյան, Ռուբեն Բաղդալյան, Պիտեր Քանի,
Տորք Դալալյան (պատմասիանակրու քարտուղար), Պատրիկ
Տօնավետեան, Միհրան Գալսյան, Սարգիս Հարությունյան,
Թամար Հայրապետյան, Լորի Խաչատրութեան, Թեոն Վան Լինս,
Հարություն Մարության, Արմեն Պետրոսյան, Համլետ Պետրոսյան,
Գագիկ Սարգսյան, Ադամ Սմիթ, Զուստոն Տրափիս

Editorial Board:

Pavel Avetisyan (*editor-in-chief*), Levon Abrahamian, Gregory Areshian,
Rouben Badalian, Peter Cowe, Tork Dalalyan (*assistant editor*),
Patrick Donabédian, Mihran Galsyan, Sargis Harutyunyan, Tamar
Hayrapetyan, Lori Khatchadourian, Theo van Lint, Harutyun Marutyan,
Armen Petrosyan, Hamlet Petrosyan, Gagik Sargsyan, Adam Smith,
Giusto Traina

Համարի գրախոսներ՝

Հարություն Մարության, պատմական գիտությունների դռւկոր
Արմեն Բորիսյան, պատմական գիտությունների թեկնածու

Համարի խմբագիրներ՝

Համլետ Մելքոնյան, պատմական գիտությունների թեկնածու
Ռուման Հովսեպյան, կենսաբանական գիտությունների թեկնածու

Մարդաբանություն, հնագիտություն թեմայի կ
երգիծանկարների հեղինակ՝ ազգագրագետ Լևոն Աբրահամյան

*The volume is edited by Hamlet Melkumyan and Roman Hovsepyan
The cartoons are authored by Levon Abrahamyan, anthropologist*

Հ 125 Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի աշխատություններ 2: ՀԱԲԻ-
ՏՈՒ 2: ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ. Խմբ. Հ. Մել-
քոնյան, Ռ. Հովսեպյան – Եր.: Գիտություն, 2017. – 264 էջ:

ՀՏ 902/904
ԳՄ 63.4

ISBN 978-5-8080-1293-6

© ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ, 2017թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԱՐԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅՐԱՅԻՆ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐՈՒՄ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ

<i>Սուսաննե Ֆիլինգս</i>	
Հայոց պատմությունը քաղաքային առօրեականության մեջ	10
<i>Համելելի Մելքոնյան</i>	
Հիշողությունից ազգայնականությունն, խորհրդային և հետխորհրդային հուշարձանները	42
<i>Էլեն Գրիգորյան</i>	
Եվրատեսիլ երգի մրցույթը որպես ինքնությունների, ազգայնականության և քաղաքականության արտահայտման թևմ	65

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌՈՐԵԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

<i>Հիլիթ Մանուկյան</i>	
Կյանքը դեֆիցիտի պայմաններում. կանացի հագուստի պրակտիկաները Երևանում 1970-80-ականներին	93

ՍՓՅՈՒՌՔ ԵՎ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

<i>Էլլի Պոնտմարյովա</i>	
Բնիկ թիֆլիսցիներ թե՛ Սփյուռք. քննարկում թիֆլիսաբնակ հայերի կարգավիճակի շուրջ	117
<i>Սյուզաննա Բարսեղյան</i>	
Հայկական մամուլի դերը Սփյուռքում էթնոմշակութային արժեքների վերաբ- տադրման և տարածման գործում	142

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՎ ԲՈՆԱԳԱՂԹ

<i>Ծուշանիկ Ղազարյան</i>	
ՀՀ-ում աղքածանահայ փախստականների ինտեգրման գործընթացում հայերենի իմացության խնդիրը	152
<i>Հասմիկ Գրիգորյան</i>	
Հայոց ցեղասպանությունից մինչև «քառօրյա պատերազմ». բռնության օրինականացման մշակութային գործոնները	163
<i>Լուսինե Տանաօջյան</i>	
Սոցիալ-մասնագիտական ինտեգրման առանձնահատկությունները Հայաստան ներգաղթած սիրիահայերի շրջանում	184

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

<i>Խոման Հովսեսիյան</i>	
Հնարուսաբանական նմուշառում. դաշտային աշխատանքների ուղեցույց	212
<i>Արքոր Պետրոսյան</i>	
Քարե գործիքների ուսումնասիրության մեթոդոլոգիան	217
<i>Աննա Ազիզյան</i>	
Դիտողություններ Հայաստանի կոր-արաքսյան խեցեղենի հազվադեպ հանդիպող զարդաձևների վերաբերյալ	238
<i>Ավետիս Գրիգորյան</i>	
Սորբի տարածաշրջանի անտիկ և միջնադարյան հուշարձանները	249

CONTENTS

CULTURAL ANTHROPOLOGY

IDENTITY AND NATIONALISM IN PUBLIC SPACES

<i>Susanne Fehlings</i>	
Armenian History in Urban Everyday Life	10
<i>Hamlet Melkumyan</i>	
From Memory to Nationalism?	
The Soviet and post-Soviet Memorials in Rural Daily Life	42
<i>Elen Grigoryan</i>	
Eurovision Song Contest as a Stage: Performing Identities, Nationalism and Politics	65

SOVIET DAILY LIFE

<i>Lilit Manukyan</i>	
Living in Deficiency: Female Clothing Practices in Yerevan in 1970-80s	93

DIASPORA AND NATIONALISM

<i>Elli Ponomareva</i>	
Native Tbilisians or Diaspora: Negotiating the Status of Armenians in Tbilisi	117
<i>Syuzanna Barseghyan</i>	
The Role of Armenian Press in Reproduction and Dissemination of Ethnic and Cultural Values in the Diaspora	142

WAR AND FORCED MIGRATION

<i>Shushanik Ghazaryan</i>	
The Importance of Armenian Language in the process of integration of Armenian refugees from Azerbaijan in Republic of Armenia	152
<i>Hasmik Grigoryan</i>	
From The Armenian Genocide to the “4-Day War”	
Cultural Factors of Violence Legalization	163
<i>Lusine Tanajyan</i>	
Social - professional Features of Integration of Syrian - Armenian Immigrants in Armenia	184
<i>Sona Nersisyan</i>	
Network Relations among Syrian-Armenian Immigrants in Armenia	195

ARCHAEOLOGY*Roman Hovsepyan*

Archaeobotanical sampling: Instructions for fieldwork

212

Artur Petrosyan

Methodology for the Study of Stone Artefacts

217

Anna Azizyan

Remarks on the Rare Ornaments of Kura-Araxes Ceramics of Armenia

238

*Avetis Grigoryan*The History of Investigation of Antique
and Medieval Sites of the Sotk Region

249

Սոնա Ներսիսյան

Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ
Սփյուռքի հետազոտությունների բաժին

Ցանցային հարաբերությունները

Հայաստան ներգաղթած սիրիակայերի շրջանում

Տեղափոխությունը դեպի նոր միջավայր ներգաղթյալից պահանջում է ջանքերի մորթիլզացում՝ տեղափոխման արդյունքում առաջացած խնդիրների հաղթահարման նպատակով։ Այն առաջ է բերում մի շարք անխուսակելի գործընթացներ, որի պրյունքում ներգաղթյալն ընտրում է ինքնակազմարկերպման և աղապտացիայի որոշակի եղանակ։

Հողվածը նպատակ ունի ուսումնասիրել ցանցային հարաբերությունները¹ որպես նոր միջավայր տեղափոխված խմբի աղապտացիայի կարևոր գործոն։ Այդ նպատակով առաջադրվել են հետևյալ խնդիրները.

- ցոյց տալ ցանցային հարաբերությունների դերը էթնիկ խմբի աղապտացման գործում,
- պարզել սիրիակայերի ներգրավվածության աստիճանը Հայաստանի սոցիալական միջավայրում,
- համեմատել նրանց սոցիալական ներգրավվածության աստիճանը Սիրիայի ազգային կառույցներում² և հայաստանյան կազմակերպություններում (մարդական, մշակութային միություններ, ակումբներ, խմբակներ և այլն)։

Աշխատանքը հիմնված է Վերջին երեք տարիներին Հայաստան ներգաղթած սիրիակայերի էթնուցիոնգիական հետազոտության վրա։ Այն իրականացվել է 3 մետրների՝ Գոլքու-խմբային հարցման, փորձագիտական հարցման և ձևադրության հարցման հիման վրա։

Բանալի բառեր. Ներգաղթյալ, սիրիակայեր, ցանցային հարաբերություն, աղապտացիա, ինքնակազմակերպում, ինկուբում։

1 Ցանցային տեսությունը - սոցիոլոգիայում ռեկացիոն (անգլ. relation – հարաբերություն) ուղղություն է, որի շրջանակներում ակտորի դիրքը ցանցում դիտարկվում է մի կողմից որպես իր սոցիալական վարքի որոշչ, մյուս կողմից՝ որպես սոցիալական կապիտալ, որը թույլ է տալիս իրականացնել սեփական գործառույթները։ Ցանցային հարաբերությունը ցանցում ակտորների միջև եղած հարաբերություններն են (հունգ. Barnes 1954: 39-58)։

Օտար միջավայրում էթնիկ խմբի համար սոցիալական ցանցերն առանձնահատող նշանակություն ունեն, քանի որ դրանց ներսում իրագործվում և բավարարվում են նրա անդամների խընության պահպանման, սոցիալական ռեսուրսների տիրապետման, խմբի ներսում ու դրանց դրւում փոխհարաբերությունների հարմարավետության ապահովման պահանջները։ Սոցիալական ցանցերի միջոցով հնարավորությունը է ընձեռվում ձևակրթել էթնիկ խմբի ինքնակազմակերպման կառուցվածքներ, որոնց գործառույթները պայմանավորված են ցանցում ստեղծված նոր և հին կապերի գոյությամբ։

2 Տվյալ ձևակերպումը պատկանում է սփյուռքի հայերին։ Դա ընդհանրական անվանում է՝ այսինքն առանձին-առանձին կառույցները կարող են ունենալ ամենատարբեր գործառույթներ՝ սոցիալական, մարզական, մշակութային և այլն։ Յուրաքանչյուր համայնքում դրանք կարող են տարբերվել, և միևնույն կառույցը կարող է իրականացնել հարակից այլ գործառույթներ։ Այս աշխատանքում ևս դրանք ընդհանրական ձևով անվանվում են որպես ազգային կառույցներ։

Sona Nersisyan

Institute of Archaeology and Ethnography
Department of Diaspora Studies

Network Relations among Syrian-Armenian Immigrants in Armenia

Moving to the new social environment demands mobilization of efforts from the migrant for overcoming the problems which resulted by moving. It accrues a number of unavoidable processes, therefore a migrant chooses a certain way of adaptation and self-organization.

It is important to study promoting or, on the contrary, hindering factors of adaptation, to find out the mechanisms of functioning of self-organization and adaptation of an ethnic group in the new environment. In this casesocial relations act as a factor of adaptational behaviour in new environments and perform role of regulators of self-organization of ethnic group

This report aims to examine the network relationship as a key factor of adaptation of moved ethnic group into new environments.

For that purpose following issues are brought out.

- to point the role of the network relations in the ethnic group's adaptation
- to Identify the degree of involvement of Syrian-armenians in the social environment of Armenia
- to compare the level of their social involvement in the national organizations of Armenia and Syria.

The work is based on ethno-sociological research of Syrian-armenian immigrants from Siria to Armenia, who immigrated during last three years. The research has been implemented by 3 methods (research-focus-group poll, expert interview and poll with formalized questionnaire).

Key words: *immigrant, syrian armenians, network relations, adaptation, self organization, integration.*

Սոնա Ներսիսյան

Сетевые отношения среди сирийских армян в Армении

С переездом в новую социальную среду адаптация и самоуправление этнической группы сопровождается множеством влияющих факторов, одним из которых являются сетевые отношения. Целью статьи является изучение сетевых отношений на примере сирийских армян в Армении. Статья основана на исследование сирийских армян в Армении, которое было проведено с помощью методов фокус группы, экспертного опроса, формализованного опроса.

Նոր միջավայրում էթնիկ խմբի ինքնակազմակերպման և աղապտացիայի մեխանիզմների գործառնության բացահայտման համար կարևոր է պարզել դրան նպաստող, կամ, ընդհակառակը՝ խանգարող գործոնները: Սոցիալական հարաբերությունները տվյալ դեպքում հանդես են գալիս որպես աղապտացիոն վարքի գործն և նոր միջավայրում կատարում են էթնիկ խմբի ինքնակազմակերպման կարգավորիչի դեր:

Ներգաղթյալի աղապտացիան կարելի է պատկերացրել որպես տեղափոխման ընթացքում առաջացած խնդիրների կարգավորման միաժամանակյա կամ հետևողական գործընթաց: Կախված կոնկրետ հանգամանքներից՝ այդ խնդիրները և դրանց լուծումները կարող են ստանալ կարևորության տարրեր աստիճան:

Աղապտացիայի երևոյթը կապված է եկվոր տարրեր խմբերի և շրջապատի միջև փոխազդակցության հետ, հետևաբար՝ դրանք կարող են նկարագրվել սոցիալական աղապտացման հատկանիշներով: Սակայն նախքան այդ երևոյթների և գործընթացների վերլուծությանն անցնելը հարկ է անդրադառնալ սոցիալական աղապտացիա հասկացության ճշգրտմանը և օպերացիոնալիզացման խնդրին:

Այսպիսով, սոցիալական աղապտացիան անհատի կամ խմբի՝ նոր միջավայրի պայմաններին հարմարման ակտիվ գործընթաց է, որն իրականանում է ընդհանուր նորմերի, արժեքների, վարքականունների ընդունման հիման վրա: Միա արդյունքում տեղի են ունենում անձնային որոշակի փոփոխություններ, որոնք թույլ են տալիս անհատին նոյնականացվել տվյալ հասարակության արժեքային կողմնորոշումները կրողների հետ³ (Կյզնեցով 1991: 3): Սոցիալական աղապտացիայի մյուս հնարավոր ուղին է վկողությունն է, որի ժամանակ անձը փորձում է հասկանալ, ապա նաև ընդունել և աստիճանաբար յուրացնել տվյալ հասարակության մեջ գերիշխող սոցիալական կարգերն ու նորմերը:

Սոցիալական աղապտացիայի ուսումնասիրության համար անհրաժեշտ են որակական և վիճակագրական նշանակություն ունեցող ցուցանիշներ: Դրանք են ներգաղթյաների կենսաապահովման, սոցիալական մոբիլության, սոցիալական կապերի, սոցիալական լյանքին նեզրավածության, արժեքային կողմնորոշումների մասին ցուցանիշները: Տվյալ բնակավայրում այս ցուցանիշների համեմատությունը ներգաղթած բնակչության առանձին խմբերի միջև թույլ է տալիս դուրս բերել բնակչության տարածական և սոցիալական շարժի փոխազդեցությունների բնույթը:

Հայերի համար, ի տարրերություն Սիրիայի այլ էթնիկ և կրոնական խմբերի, Հայաստանի ընտրությունը որպես տեղափոխման երկիր, այնուամենայնիվ, օպտիմալ էր: Հարկ է հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ նոր միջավայր ներթափանցման պարագայում նորեկները հայտնվում են տվյալ միջավայրին աղապտացվելու գործընթացի մեջ, որի ժամանակ նրանք կարող են կամ ինտեգրվել, կամ արտամղվել:

Սիրիակայերի համար այս գործընթացը էթնիկ հայրենիքում կարող է տեղի ունենալ մարդկային կենսագործունեության լայն շրջանակներում, որտեղ առանձնահատուկ նշանակություն ունի սոցիալական գործունեության և հա-

3 Պ. Ս. Կուկնեցովս առաջարկել է աղապտացիան դիտարկել երեք տեսանկյունից՝ որպես միջոց, բավարարվածություն և անձի զարգացման գործառույթ: Այս ուղղության շրջանակներում աղապտացիան դիտարկվում է որպես անձի կողմից գոյության արտաքին և ներքին պայմանների ընդունման կամ չընդունման ներքին խթանման գործընթաց (Կյզնեցով. 1991, էջ 76):

բարերությունների ոլորտը: Այս ոլորտում կարող են դրսնորվել նոր պայմաններում կենսագործունեության համեմատաբար նշանակալի ցուցանիշներ և ստեղծվել միջավայրի հետ նրա փոխազդեցության հիմնարար տարրեր: Սա իր որակական ցուցանիշներով միանգամայն հակասական և տարարնույթ գործընթաց է, որը պահանջում է համակողմանի տեսական մշակումներ: Վերջիններիս պահանջը ծագում է մեթոդաբանական մոտեցումների մշակման, փոփոխականների առանձնացման, ապա նաև կիրառական մակարդակում սահմանման ենթակա ցուցիչների անհրաժեշտությունից: Սա կարևոր է, քանի որ այս գործընթացների բնույթի ճանաչման էմպիրիկ մակարդակը հետագայում թույլ կտա անցնել գիտելիքի հաջորդ մակարդակ:

Ներկայացված մեթոդաբանական մոտեցումներում պարզորոշ է հետևյալը. փախստականների ներմիման կամ արտամիման գործընթացի ցուցիչների արտահայտվածությունը նոր միջավայրում, կարելի է արձանագրել կոնկրետ ցուցանիշներով, որոնք դուրս են բերվել փախստականների հետ ձևայնացված հարցման արդյունքում: Որպես աղապտացիոն վարքի առաջնային ցուցանիշ կարելի է դիտարկել սիրիահայերի հետագա ծրագրերի մտադրությունը. այն թույլ կտա պարզել բոլոր այն պայմանները, որոնք բացակայում կամ խանգարում են Հայաստանում քնականոն կենսագործունեության համար: Դա նաև կօգնի ընդունող երկրին՝ մշակել համապատասխան ռազմավարություն: Այս նպատակով դիտարկվել են մի շաբթ գործոններ, որոնք այս կամ այն կերպ կապված են սիրիահայերի հետագա մտադրությունների հետ: Փորձ է արվել պարզել, թե որ գործոնն ինչ չափով է ազդում սիրիահայերի հետագա ծրագրերի վրա:

Աշխատանքը հիմնված է Սիրիայից Հայաստան ներգաղթած սիրիահայերի աղապտացման և ինտեգրման խնդիրների էթնոսցիոնական ուսումնասիրության արդյունքների վրա: Հետազոտությունն իրականացվել է երեք՝ ֆոկուս-խմբային հարցման, փորձագիտական հարցագրույցների և ձևայնացված հարցաթերթիկով հարցման մեթոդներով⁴: Աշխատանքում օգտագործվել են ձևայնացված հարցաթերթիկով հարցման տվյալները:

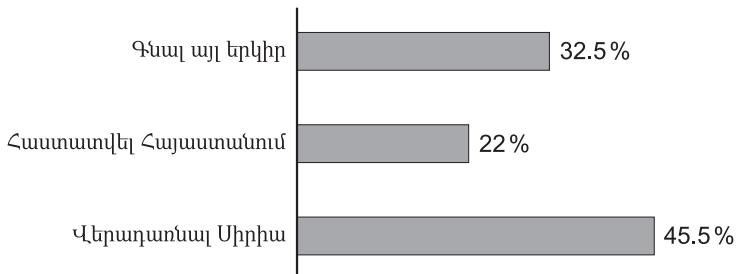
Ենելով հարցման տվյալներից՝ կարող ենք առանձնացնել գործոնների չորս հիմնական խումբը. 1) Հայաստան տեղափոխված սիրիահայերի սոցիալական հատկանիշները, 2) Հայաստանում նրանց մոտ անհանգստություն առաջացնող խնդիրները, 3) սոցիալական դաշտում սիրիահայերի ներգրավվածության աստիճանը Սիրիայում և Հայաստանում, 4) սոցիալ-մասնագիտական աղապտացիայի ցուցանիշները:

Գծապատկեր 1-ը ցոյց է տալիս սիրիահայերի կողմնորոշվածությունը և հետագա մտադրությունները:

⁴ Էթնոսցիոնական հետազոտությունն իրականացվել է քանակական և որակական մեթոդներով՝ «Սիրիայից Հայաստան ներգաղթած հայերի աղապտացման և ինտեգրման խնդիրների լուծման ուղիները» 13-6F368 ծածկագրով թեմատիկ ծրագրի շրջանակներում (2013-2015 թթ.): Ծրագիրն իրականացվել է ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի սիյուռիք հետազոտությունների բաժնի կողմից (Սիրիահայերը Հայաստանում... 2015: 172):

Գծապատկեր 1.

Սիրիակայերի՝ ապագայի հետ կապված մտադրությունները
(% հարցվածներից)

Ստացված գծապատկերից երևում է, որ հարցվածների գրեթե կեսը (45%) մտադիր է վերադառնալ Սիրիա, մեկ երրորդը (33%) ցանկանում է հաստատվել Հայաստանում, իսկ ամեն չորրորդը (22%) ծրագրում է մեկնել արտասահման: Հաշվի առնելով, որ իրավիճակը Սիրիայում դեռևս շարունակում է մնալ օրիհասական, ուստի պետք է համարել, որ Սիրիայից Հայաստան գաղթածները ևս լիովին կողմնորոշված չեն այս հարցում. նրանց հետագա ծրագրերը դեռևս խիստ կախված են իրավիճակային փոփոխություններից:

Այս առումով հետաքրքիր է ներգաղթյաների հետագա պլանների կապը նրանց սոցիալ-ժողովրդագրական հատկանիշների հետ:

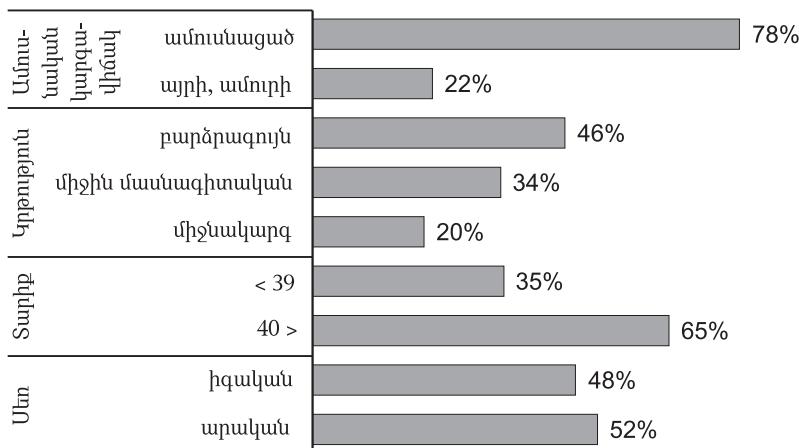
Համաձայն հետազոտության արդյունքների՝ Սիրիա վերադառնալու մտադրություն ունեցող սիրիակայերի 48%-ը իգական, իսկ 52%-ը՝ արական սեռի ներկայացուցիչներ են (տե՛ս գծապատկեր 2): Ստացվում է, որ երկու խմբի ամեն երկրորդը հավասարաշահ հակված է Սիրիա վերադառնալու որոշմանը, քանի որ այնտեղ առավել հեշտ էին լուծվում ֆինանսական խնդիրները: Միևնույն ժամանակ ակնհայտ է, որ կանանց համար հայաստանյան միջավայրն ավելի հանգիստ ու ապահով է թվում: Չի քացառվում, որ կանայք այստեղ ավելի ազատ են զգում իրենց, քան սիրիական միջավայրում, և, հնարավորության պարագայում, կարողանում են նույնիսկ որոշակի տնտեսական ակտիվություն ցուցաբերել: Իսկ տղամարդկանց համար Սիրիա չվերադառնալու հանգամանքը հավանաբար պայմանավորված է անվտանգության և ապահովության երաշխիքի բացակայությամբ:

Սիրիա վերադառնալու ցանկություն արտահայտած խմբի 35%-ը կազմում են մինչև 40, իսկ մեկ ու կես անգամ ավելի (65%)՝ 40-ից բարձր տարիքի անձինք: Այսպիսով, Սիրիա վերադառնալու ցանկությունն ավելի շատ է արտահայտված մեծահասակների մոտ: Սա կարելի է բացարձել մի շարք պատճաններով: Առաջին՝ բարձր տարիքի անձինք, ըստ երևույթին, մեծ է հավանականությունը, որ Սիրիայում թողել են սեփականություն, տնտեսական կապիտալ և ձգուում են այն պահպանել: Մյուս պատճանը այն է, որ մեծահասակներն ավելի մեծ դժվարություններ են ունենում նոր միջավայրին հարմարվելու հարցում, քան երիտասարդները, ուստի նրանք չեն շտապում կամ չեն կարողանում ին-

տեղըվել նոր միջավայրին, այլ նախընտրում են վերադառնալ, ինչը հնարավորություն կտա վերականգնել իրենց նախկին սոցիալական կապերը, շարունակել իրենց նախորդ կյանքի հունը: Սա բացատրվում է նրանով, որ նախկինում հաստատված միջանձնային հարաբերություններն ավելի մեծ նշանակություն ունեն մեծահասակների, քան երիտասարդների համար: Ենելով տարիքային առանձնահատկություններից՝ հավանաբար մեծահասակները քիչ են հակված նոր հարաբերություններ ստեղծելուն:

Գծապատկեր 2.

*Միջիա վերադառնալու մտադրությունն ըստ սոցիալական կազմի
(% հարցվածներից)*

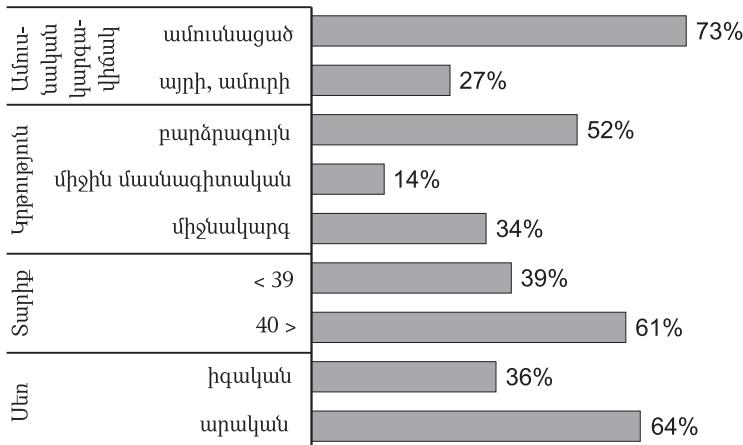
Ինչ վերաբերում է Միջիա վերադառնալու մտադրություն ունեցողների սոցիալական հատկանիշներին, ապա առաջին հերթին անհրաժեշտ է անդրադանալ նրանց կրթամակարդակին: Նրանց մեծամասնությունը (46%) ունի բարձրագույն կրթություն, 34%-ը՝ միջին մասնագիտական, և 20%-ը՝ միջնակարգ: Գույք սա պայմանավորված է նրանով, որ բարձրագույն կրթությամբ անձինք դժվարությամբ են կարողանում գտնել իրենց հարմար աշխատանք Հայաստանում և կարծում են, որ իրենց երկրում ավելի մեծ հնարավորություններ կունենային ցանկալի աշխատանք գտնելու գործում: Իհարկե, այս դեպքում բարձրագույն կրթությամբ Միջիա վերադառնալ մտադրվածների թիվը, այնուամենայնիվ, ավելի ցածր է, քան այլ երկիր գնալ ցանկացողներինը:

Դիտարկելով Միջիա վերադառնալու ցանկություն ունեցող խմբի ընտանեկան կարգավիճակի ցուցանիշները, տեսանում ենք, որ նրանց մասշտամասնությունն ամուսնացած է (78%): Հետազոտության տվյալներից պարզ է դառնում, որ նախկին միջավայր վերադառնալու որոշման վրա մեծ ազդեցություն ունի ընտանեկան կարգավիճակը, ինչպես նաև այն հանգամանքը, թե ում հետ է բնակվում հարցվողը մուտքի երկրում:

Ըստ ստացված տվյալների՝ Հայաստանում հաստատվելու մտադրություն ունեցող սիրահայերի 36%-ն իգական և 64%-ն արական սեռի ներկա-

յացուցիչներ են (տե՛ս գծապատկեր 3): Համադրելով այս տվյալներն այլ երկիր մեկնելու մտադրության հետ՝ կարելի է նկատել որոշակի հակասություն: Պատճառն այն է, որ հարցվածների մեծամասնությունը դեռևս չունի հստակ կողմնորոշվածություն այս հարցում, և դա կախված է մի շարք օբյեկտիվ գործուներից: Ուստի ստացված տվյալները միայն հարաբերականորեն կարելի է դիտարկել որպես օբյեկտիվ պատճառների արդյունք:

Գծապատկեր 3.
Հայաստանում հաստատվելու մտադրությունն
ըստ սոցիալական կազմի (% հարցվածներից)

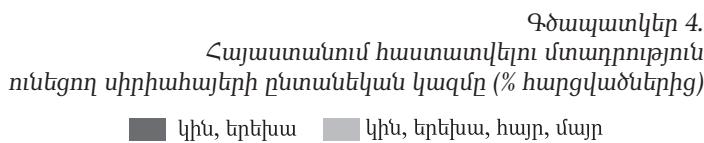

Հայաստանում հաստատվելու մտադրությունը ունեցողների 39%-ը մինչև 40, իսկ 61%-ն ավելի բարձր տարիքի են: Այսուել համամասնությունը գրեթե նույնն է, ինչ Սիրիա մեկնել ցանկացողների պարագայում: Այս դեպքում ևս առկա է մեծահասակների՝ միջավայրային փոփոխություններին բացասաբար արձագանքելու երևույթը: Հայաստանում հաստատվելու մտադրությունը հայտնածների 52%-ն ունի բարձրագույն կրթություն, 14%-ը՝ միջին մասնագիտական, իսկ 34%-ը՝ միջնակարգ:

Սոցիալական կազմի հաջորդ ցուցիչը ընտանեկան կարգավիճակն է, ըստ որի, Հայաստանում մնալու ցանկությունը հայտնածների ճնշող մեծամասնությունն ամուսնացած է (73%): Հասկանալի է, որ հաստատվելու որոշում ընդունելու համար կարևոր գործոն է ընտանիքի առկայության պայմանը: Այսուել հետաքրքիր է պարզել նաև, թե ամուսնացածների որ մասն է Հայաստանում ապրում իրենց ընտանիքների հետ (տե՛ս գծապատկեր 4):

Գծապատկերից պարզ է դառնում, որ Հայաստանում հաստատվելու ցանկությունը ունեցող և ամուսնացած հարցվածների բացարձակ մեծամասնությունն այստեղ ապրում է ընտանիքի հետ, որից 75%-ը՝ մեծ ընտանիքի: Հասկանալի է, որ այս դեպքում այլս չկա ընտանիքը նոյն տարածքում միավորելու խնդիր, ուստի կարող ենք ասել, որ իրենց հետագա ծրագրերի հետ կապված որոշումները բխում են զուտ տնտեսական, ֆինանսական, սոցիալ-հոգեբանական գործուներից: Այս միտքը հաստատվում է նրանով, որ

տվյալ խմբի ներկայացուցիչների մեծ մասն ապրում է մեծ ընտանիքով, ինչը չի նկատվել նախկինում՝ ելքի երկրում: Սա ևս մեկ միջոց է՝ կրծատելու առանձին անհատի վրա ազդող նոր միջավայրի արտաքին գործոնները:

Ըստ հարցման տվյալների՝ այլ երկիր գնալու մտադրություն ունեցող սիրիակայերի 31%-ը իգական սեռի ներկայացուցիչներ են, իսկ 69%-ը՝ արական (տվես գծապատկեր 5): Կանայք հիմնականում չեն ցանկանում մեկնել այլ երկիր՝ խուսափելով միջավայրային կտրուկ փոփոխություններից: Հավանաբար սա բացատրվում է նրանով, որ Սիրիայում կանանց անկախ գործունեությունը սահմանափակ է եղել: Այլ երկիր մեկնել ցանկացողների խմբի 57%-ը մինչև 40 տարեկան են: Հասկանալի է, որ երիտասարդներն ավելի դյուրին են աղապատացվել նոր միջավայրին. նրանք ավելի պատրաստ են կյանքի նոր փոփոխություններին ու շրջադարձերին, ինչպես նաև ավելի քիչ են կապված սեփականության հետ:

Այլ երկիր գնացողների մեծամասնությունը՝ 51%-ն ունի բարձրագույն կրթություն, 35%-ը՝ միջնակարգ, իսկ 14%-ը՝ միջին մասնագիտական: Ենթադրվում է, որ բարձրագույն կրթությամբ անձինք ավելի մեծ ինքնահրացման հնարավորություն և ներուժ ունեն տարրեր միջավայրերում: Միջնակարգ կրթությամբ անձինք, հավանաբար, ձգտում են այլ երկրում գտնել առավել հեշտ ապրուստի միջոց և օգտվել փախստականի կարգավիճակից:

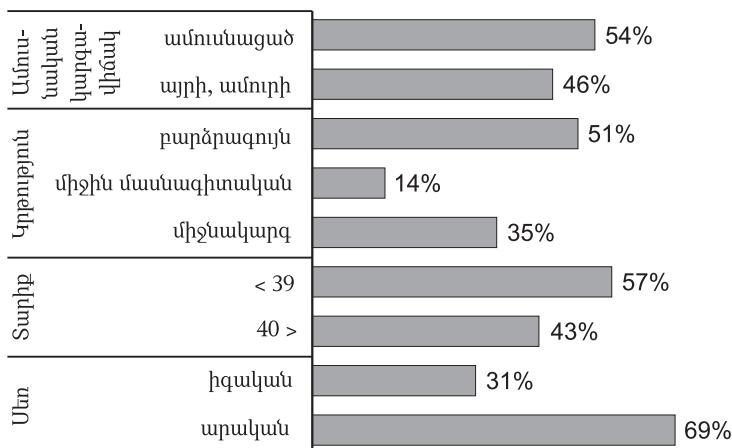
Դիտարկելով նոյն խմբի ընտանեկան կարգավիճակի ցուցանիշի հարաբերակցությունն այլ երկիր տեղափոխվելու մտադրության հետ՝ տեսնում ենք, որ ընտանեկան կարգավիճակն այնքան էլ կարևոր դեր չի կատարում այլ երկիր մեկնելու մտադրության առաջացման համար (ամուսնացածների և չամուսնացածների հարաբերակցությունն այս խմբում գրեթե հավասար է՝ 46% և 54% համապատասխանաբար):

Ներգաղջայաների հետագա մտադրություններն ու ծրագրերը կախված են մի շարք գործոններից և ընդհանուր սոցիալական ցուցանիշներից՝ սեն,

տարիք, զբաղվածություն և այլն: Գծապատկեր 5-ում ներկայացված են գաղթյաների հետագա ծրագրերը: Նրանց մտադրություններն արտահայտվում են երեք հիմնական տարրերակով՝ մեկնել այլ երկիր, վերադառնալ Սիրիա կամ մնալ Հայաստանում: Այս պարագայում տարիքը, սեռն ու Սիրիայում նրանց զբաղվածության ոլորտն ու մասնագիտությունը դատում են հետագա միգրացիոն վարքի ցուցիչներ: Այս հատկանիշների միջոցով նաև հսարավորություն է ընձեռվում հետևողություններ անել աղապտացիոն գործընթացների մասին: Վերջինիս հիմնավորման համար համադրվում են ողջ համախմբությունից ընտրված 10% հարցվածների կրկնակի հարցման տվյալները, այսպես կոչված, պանելային հարցման երկրորդ փուլի արդյունքները:

Գծապատկեր 5.

Այլ երկիր տեղափոխվելու մտադրությունն ըստ սոցիալական կազմի (% հարցվածներից)

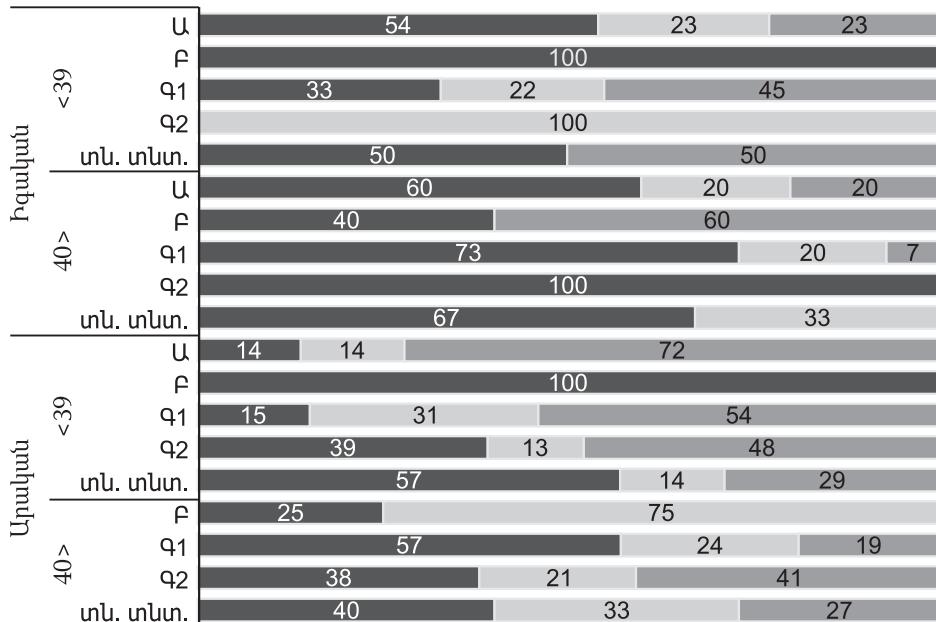
Սիրիակայերի աշխատանքային գործունեության տեսակները համեմատվել են երկու տարրեր միջավայրերում՝ Սիրիայում (սախքան գաղթը) և Հայաստանում (գաղթելուց անմիջապես հետո), ապա՝ Հայաստանում գտնվելու սկզբում և երկու տարի անց: Դրանով հսարավորություն ընձեռվեց ստանալ սոցիալ-մասնագիտական մի քանի խմբերի (Կարապետյան 2013: 95-96) աղապտացիոն գործընթացների խորապատկերը՝ երեք կտրվածքով դինամիկ պատկերի և միգրացիոն տրամադրությունների ցուցանիշների համադրության միջոցով: Առանձնացված խմբերը հետևյալն են:

- Ա՝ բարձրագույն կրթությամբ մտավոր աշխատանք կատարողներ,
- Բ՝ սպասարման ոլորտի աշխատողներ,
- Գ1՝ հատուկ պատրաստվածությամբ ֆիզիկական աշխատանք կատարողներ,
- Գ2՝ առանց պատրաստվածության ֆիզիկական աշխատանք կատարողներ և չաշխատողներ:

Գծապատկեր 5.

Հայստանում ապաստան գտած սիրիահայերի միզրացինն
տրամադրությունների ձևավորման սոցիալ-ժողովրդագրական գործուները
(% հարցվածներից)

■ Վերադառնալ Միրիա ▒ հաստատվել Հայստանում ■ գնալ այլ երկիր

Այսպիսով, Միրիա վերադառնալու մտադրություն ունեցողների խումբը կազմված է հիմնականում Գ1 և Գ2 խմբերի 40-ից բարձր տարիքի տղամարդկանցից, ինչպես նաև Գ2 և Ա խմբերի 40 տարեկանն անց կանանցից: Ավելի նվազ ակտիվություն են ցուցաբերում բոլոր տարիքների տղամարդկանց մեջ չաշխատողների խումբը, 40-ից ցածր տարիքի տղամարդկանց բոլոր աշխատանքային խմբերում գրադարձները, ինչպես նաև 40-ից ցածր տարիքի կանանց բոլոր աշխատանքային խմբերում գրադարձները, բայց Գ1 և Գ2 խմբերի գրադարձներից: Հարկ է առանձնացնել այն «մաքուր» խմբերը, որոնք իրենց հետագա ծրագրերի մտադրության համար նշել են միայն Միրիա վերադառնալու տարրերակը: Դրանք են՝ Գ1 և Գ2 խմբերի 40-ից բարձր տարիքի կանայք և Բ խմբի 40-ից ցածր տարիքի գրադարձ տղամարդիկը: Հայստանում հաստատվելու մտադրությունը տատանվում է հարցվածների 20-30%-ի սահմաններում՝ բոլոր սեռատարիքային և սոցիալ-մասնագիտական խմբերում: Իսկ որպես «մաքուր» խումբ կարելի է առանձնացնել Գ1 և Գ2 խմբերում գրադարձ 40-ից ցածր տարիքի կանանց: Աղապտացման առաջին քայլը հիմնականում կատարել են մասնագիտական խմբի մարդիկ, որոնք ել առավել հակված են հաստատվելու հայրենիքում:

Այլ երկիր տեղափոխվելու ցանկություն ունեցող հարցվածները հիմնականում Գ1 և Գ2 խմբերի բոլոր տարիքների տղամարդիկներն են: Այլ երկիր տեղա-

փոխվելու մտադրություն ունեցողների «մաքուր» խումբ չկա: Իսկ միջին տոկոսային բաշխվածությունը բնորոշ է բոլոր սոցիալական խմբերին, բացի Բ խմբում ընդգրկված բոլոր տարիքների տղամարդկանցից և Գ1, Գ2 խմբերում զբաղված կանանցից, ինչպես նաև 40-ից բարձր չաշխատող և 40-ից ցածր տարիքի Բ խմբի կանանցից:

Եթե ներկայացնենք ստացված տվյալներն ըստ առանձին սոցիալ-մասնագիտական խմբերի, ապա կտանանք հետևյալ պատկերը. 40-ից ցածր տարիքի այս կանայք, ովքեր Սիրիայում զբաղված են եղել Գ2 խմբում, մտադիր են հաստատվել Հայաստանում, իսկ Գ1 խմբում զբաղված նոյն սեռի ներկայացուցիչների պատասխանները գրեթե հավասարապես են բաշխվել միզրացիոն մտադրությունների երեք տարբերակների միջև: Այս տարիքի Բ խմբի զբաղված կանանց մտադրությունը միայն Սիրիա վերադառնալն է: Ա խմբում աշխատող 40-ից ցածր տարիքի կանայք հիմնականում մտադիր են վերադառնալ Սիրիա, ապա՝ մեկնել այլ երկիր կամ մնալ Հայաստանում: Այս տարիքի չաշխատողների խմբում ընդգրկված կանայք ընդհանրապես Հայաստանում մնալու մտադրություն չունեն, իսկ այլ երկիր կամ Սիրիա վերադառնալու տարբերակները բաշխվել են հավասարապես:

Իգական սեռի 40-ից բարձր տարիքի ներկայացուցիչները, ովքեր Սիրիայում եղել են Գ2 խմբում նոյնությամբ կրկնում են 40-ից ցածր տարիքի Բ խմբի զբաղվածների վարքը: Գ1 խմբի աշխատողների հիմնական մասը մտադիր է վերադառնալ, ավելի քիչ մասը՝ մնալ Հայաստանում, մյուսները՝ մեկնել այլ երկիր: Նոյն տարիքային խմբի ներկայացուցիչներն, ովքեր զբաղված են Բ խմբում, Հայաստանում մնալու մտադրություն չունեն և հավասարապես հակված են մեկնելու այլ երկիր և Սիրիա:

Ա խմբի 40-ից բարձր տարիքի կանայք հիմնականում մտադիր են վերադառնալ Սիրիա, ավելի քերը՝ մեկնել այլ երկիր կամ մնալ Հայաստանում: Այս տարիքի չաշխատողների խմբում այլ երկիր մեկնելու մտադրությունն ընդհանրապես բացակայում է, իսկ մյուս երկու տարբերակները բաշխվել են հավասարաչափ:

Արական սեռի 40-ից ցածր տարիքի ներկայացուցիչները, ովքեր Սիրիայում զբաղված են եղել Գ2 խմբում, հետագա ծրագրերի առումով կրկնում են նոյն զբաղվածությունն ունեցող 40-ից բարձր տարիքի տղամարդկանց խմբի համամասնությունը, իսկ Գ1 խմբի աշխատողների մոտ ավելացել է այլ երկիր մեկնել մտադրվածների թիվը՝ ի հաշիվ Սիրիա վերադառնալ մտադրվածների թվի: Բ խմբում զբաղվածների մտադրությունը նվազագույն չափով արտահայտվել է միայն Սիրիա վերադառնալու օգտին, մնացած տարբերակների ուղղությամբ մտադրվածություն չի նկատվել: Ա խմբում զբաղվածների հետագա ծրագրերում հավասարաչափ է բաշխվել Հայաստանում մնալու և Սիրիա մեկնելու մտադրություն ունեցողների թիվը, մեծամասնություն է կազմել այլ երկիր մեկնելու տարբերակը: Չաշխատողների խումբը, ի տարբերություն նա-

խորդի, առավելապես մտադիր է վերադառնալ Սիրիա, իսկ մյուս տարբերակների նախընտրությունը բաշխվել է հավասարաչափ:

Արական սեռի 40-ից բարձր տարիքի ներկայացուցիչները, ովքեր Սիրիայում գրաղված են եղել Գ2 խմբում, գրեթե հավասարապես մտադիր են վերադառնալ Սիրիա կամ գնալ որևէ այլ երկիր, ավելի պակաս՝ մսալ Հայաստանում: Գ1 աշխատողները գերազանցապես մտադիր են վերադառնալ Սիրիա, ապա նոր մսալ Հայաստանում կամ տեղափոխվել որևէ այլ երկիր: Ինչ վերաբերում է Բ խմբի գրաղվածներին, ապա այստեղ հետագա ծրագրերի մեջ բացակայում է այլ երկիր մեկնելու մտադրությունը: Չաշխատողների խմբում մտադրությունը՝ մեկնել Սիրիա, այլ երկիր կամ մսալ Հայաստանում, բաշխվել է հավասարապես: Հարցվածների մեջ Ա խմբի գրաղված արական սեռի 40-ից բարձր տարիքի ներկայացուցիչ չկա:

Բացի հարցվողների սոցիալական կազմից, կարևոր է ևս մեկ ազդեցիկ գործոնի քննարկումը «նորեկների» աղապտացիայի և հետագա ծրագրերի կողմանորշման հարցում: Այդ գործոնը հայաստանյան միջավայրում սիրիահայերի անհանգստություններ են:

Ստորև բերված են Սիրիա վերադառնալու կամ այլ երկիր մեկնելու, Հայաստանում հաստատվելու մտադրություն ունեցող հարցվածների սոցիալական կազմը, անհանգստությունները Հայաստանի պայմաններում, ներգրավվածությունը Սիրիայի ազգային կառույցներում և հայաստանյան կազմակերպություններում (մարզական, մշակութային միություններ, ակումբներ, խմբակներ և այլն):

Գծապատկեր 6-ում արտահայտված է սիրիահայերի անհանգստությունների և մեկնելու մտադրությունների միջև կապը: Սիրիա վերադառնալու ցանկություն արտահայտած հարցվածների մոտ հիմնական անհանգստությունները կապված են տան վարձի (45%), աշխատանքի (28%) և աշխատավարձի սղության (11%) հետ, ապա՝ հարկային դաշտի, ապրուստի սղության և ուսման խնդիրները (համապատասխանարար՝ 8%, 5% և 3%):

Հայաստանում հաստատվելու մտադրություն ունեցողների անհանգստությունները կապված են տան վարձի (36 %), հարկային դաշտի (21%) և աշխատավարձի սղության (14%), աշխատանքի (13%), ապրուստի սղության (7%) հետ: Հարցվածների 9%-ը չի նշել որևէ խնդիր:

Այլ երկիր մեկնել ցանկացողների մոտ առաջին երեք անհանգստությունները կապված են տան վարձի (41%), աշխատանքի (33%) և աշխատավարձի սղության (17%) հետ: Նրանք ավելի քիչ նշել են ապրուստի սղության (4%) և հարկային դաշտի խնդիրները (2%):

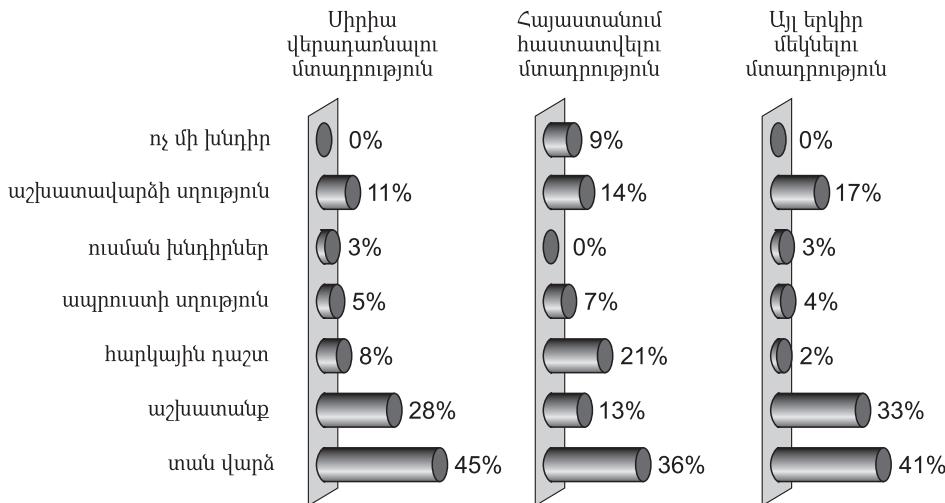
Այստեղ հիմնական նմանություն ենք նկատում այլ երկիր մեկնողների և Սիրիա վերադառնալու ցանկություն ունեցողների խմբերի անհանգստությունների առաջնահերթությունների միջև:

Հայաստանում մսալու ցանկություն ունեցողների մոտ առաջնահերթ են դառնում հարկային դաշտի հետ կապված խնդիրները, ինչը բացատրվում է

Նրանով, որ այդ խումբն արդեն աղապտացման որոշակի փուլում է և սկսել է ներդնել իր ունեցած ֆինանսական միջոցները տնտեսական գործունեության որևէ բնագավառում, և, ըստ ամենայնի, արդեն բախվել է ՀՀ հարկային դաշտի խնդիրներին:

Գծապատկեր 6.

Սիրիական լրացանությունները՝
կախված հետազա մտադրություններից (% հարցվածներից)

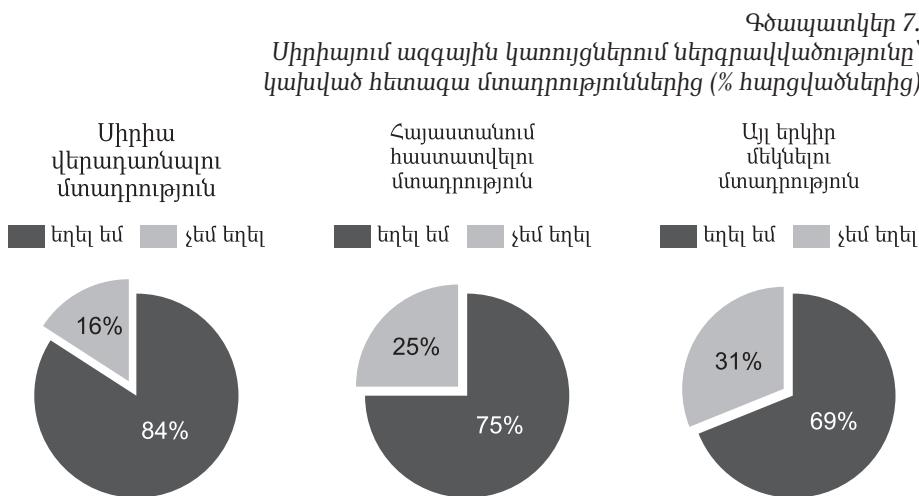

Հատկանշական է, որ այնքան էլ կարևոր չէ, թե զաղթածը կոնկրետ որ է ուզում մեկնել, առավել կարևոր է՝ նա նախատեսում է մասաւ մուտքի երկրում, թե՛ ոչ: Այս առումով տնտեսական գործունեություն ծավալելու և հատկապես ֆինանսական միջոցներ ներդնելու փաստը կարող է առավել ցայտուն չափանիշը դառնալ ոչ միայն նրա նախնական տրամադրվածությունը հասկանալու, այլև չափագրելու միջավայրին ինտեգրման փուլային հատկանիշները:

Եվս մեկ կարևոր գործոն է համայնքի ազգային կառույցներում սիրիական ներգրավվածության աստիճանը: Այսպես կոչված միջավայրային գործոնը սահմանում է այն, ինչ դուրս է մասում ֆորմալ ինստիտուտների դաշտից, ձևավորում է ազդեցության նոր տիրույթ, որն արժեն դիտարկել մնացած գործոնների շարքում, երեւմն էլ, կախված իրավիճակից՝ առավել կարևորել:

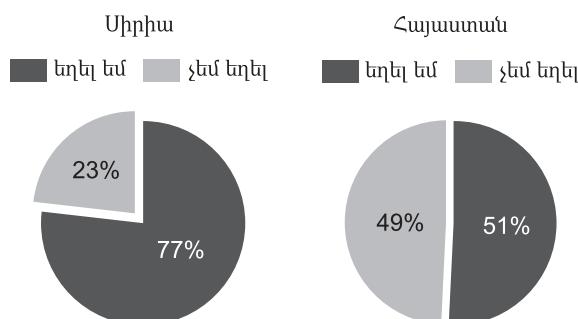
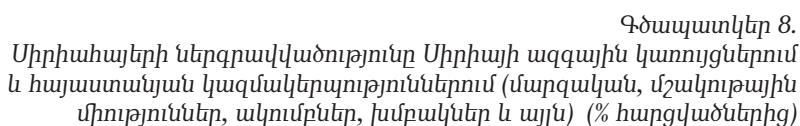
Սիրիակայ համայնքում, որպես դասական գաղութի օրինակ, միջավայրային գործոնն առանձնահատող դրսևորումներ է ստանում ընդհուպ ձեռք բերելով ֆորմալ կառուցվածք: Այդ մասին են վկայում համայնքում առկա տարատեսակ միություններն ու համայնքային կառույցները (որոնք հաճախ սերտածում են կուսակցական գործունեության հետ): Նման երևույթը չի կարող իր ազդեցությունը ջեռողնել այդ համայնքից Հայաստան գաղթած անդամների վարքագծի վրա, մասնավորապես՝ նրանց հետազա գործողությունների վրա: Սա կարող է իր ազդեցությունն ունենալ սիրիական ազգային կառույցներում ներգրավվածության, հետազա մտադրությունների և տեղաշարժի վրա:

Այսպես օրինակ, ըստ հարցման տվյալների, Սիրիա վերդառնալու մտադրություն ունեցողների գերակշիռ մեծամասնությունը՝ 84%, ներգրավված է եղել համայնքի ազգային կառույցներում (տե՛ս գծապատկեր 7):

Հայաստանում հաստատվելու և այլ երկիր գնալու ցանկություն հայտնած հարցվածների մեծամասնությունը նոյնպես ներգրավված է եղել համայնքի ազգային կառույցներում (համապատասխանաբար՝ 75% և 69%): Տվյալները ցույց են տալիս, որ որքան փոքր է համայնքային կառույցներում ներգրավվածությունը, այնքան ավելի հեշտությամբ է խումբը հարմարվում միջավայրային փոփոխությանը և ավելի բաց է նոր միջավայրի նկատմամբ:

Այստեղ տեղին է համեմատել նախկինում Սիրիայի համայնքային կառույցներում ներգրավվածների թիվը ներկայումս Հայաստանում հաստատված սիրիահայերի հայաստանյան կազմակերպություններում (մարզական, մշակութային միություններ, ակումբներ, խմբակներ և այլն) ներգրավվածության հետ (տե՛ս գծապատկեր 8):

Ինչպես երևում է գծապատկերից՝ ներգրավվածության և չափը, և հարաբերակցությունը մեծ փոփոխություն են կրել: Դրա պատճառը, մի կողմից, այն օրյեկտիվ խնդիրներն են, որոնք վերաբերում են հենց կազմակերպություններին, մյուս կողմից՝ անձնային են, երբ հարցվողները տարրեր պատճառներով հրաժարվում են անդամակցել Հայաստանում գտնվող կազմակերպություններին: Առհասարակ, երկար ժամանակ որևէ միությանն անդամակցությունը դադարեցնելով՝ այլ օտար պայմաններում խմբի կենսագործունեությունը ենթարկվում է որոշակի որակական փոփոխությունների (ինչն էլ իր հերթին հանգեցնում է արժեհամակարգի փոփոխությունների): Դրանց առանձնահատկությունները սիրիակայերի համար դեռևս չափելի չեն: Սակայն, եղնելով համայնքային-միութենական Վարքի լնդհանուր կանոններից, կարելի է ենթադրել, որ կոնկրետ գործառույթները (երաշխիքների սահմանում, վստահության մթնոլորտի պահպանում, փոխօգնության ձևավորում և այլն), որոնք կատարում էր համայնքային կառույցը տվյալ անհատի, խմբի համար, այլև չեն իրականանում: Հետևաբար, նոր միջավայրում բախվելով նոր խնդիրների՝ հասարակական կառույցներում, միություններում ներգրավվելու հարցը ստանում է ավելի մեծ կարևորություն, քան նախկինում էր:

Կարող ենք ասել, որ հայրենիք եկած սիրիակայերի շրջանում ձևավորվել են երկու մեծ հոսքեր՝ տարանցիկ և կայուն: Այս խմբերի ձևավորման վրա ազդեցություն ունեն վերոնշյալ գործոնները՝ կապված նրանց սոցիալական կազմի, հայրենիքում ունեցած անհանգստությունների, սոցիալական ներգրավվածության և սոցիալ-մասնագիտական ադապտացման հետ: Նշված գործոններից յուրաքանչյուրն իր հերթին մեծ դեր ունի սիրիակայերի հետագա ծրագրերի կողմանորոշման հարցում, և դրանց համընկնում էլ մեծամասմբ հանգեցնում է Հայաստանից ելքի որոշմանը:

Գրականություն

Սիրիակայերը Հայաստանում.... 2015,

Սիրիակայերը Հայաստանում. ինտեգրման ուղիները (խմբագիր Ռ. Կարապետյան). Երևան, «Գիտություն»:

Barnes John. 1954.

Class and Committees in a Norwegian Island Parish. Human Relations, 7, 39-58.

Կառապետյան P. C. 1991.

Миграция в городах Армении. Энсоциологическое исследование. Ереван: Гитутюн, 95-96.

Кузнецов П. С. 1991.

Адаптация как функция развития личности. Саратов: СГУ.